

Ольга Деркачова

ORCID: 0000-0003-3838-2481

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ (Україна)

Przykarpacki Narodowy Uniwersytet im. W. Stefanyka, Iwano-Frankowsk (Ukraina)

Мовна картина Covid-ного світу: український контекст

Анотація

У статті розглянуто зміни мовної картини світу українця у зв'язку з пандемією. Визначено особливості мовної картини світу та національної мовної картини світу. Проаналізовано неологізми, фразеологічні модифікації та окремі зразки сучасного фольклору. З'ясовано, що особливістю ковід-неологізмів є адаптація іншомовних запозичень та використання типових українських засобів словотворення. Ковід-фразеологізми є модифікаціями вже існуючих у свідомості українського мовця фразем. Щодо фольклору, то сучасний ковідно-різдвяний фольклор є своєрідною трансформацією традиційних колядок та віншуваль. Анекдоти на тему пандемії стоять окремішно від попередніх фольклорних зразків і віддзеркалюють не лише українські сучасні реалії, а й минуле. Меми також відсилають реципієнта до знання традицій, історії, культури українця. Розуміння вербалізованої картини ковідного світу неможливе без знання цих аспектів невербалізованого світу, а також попереднього досвіду вербалізації.

Ключові слова: мовна картина світу, ковід, неологізм, фразеологізм, фольклор

– Та не хвилюйся, посуд б'ється на щастя.

– Це була колба з коронавірусами

Сучасний фольклор

Вступ. COVID-19 увірвався в наше життя несподівано-неочікувано, змінивши і світ довкола, і нас самих. З березня 2020 року ми стали також свідками та творцями нового пласту культури – ковідної: меми, анекдоти, прислів'я та приказки, COVID-неологізми. Коронавірус, ковід та похідні від них стали найживанішими словами 2020 року. Таким чином, пандемія кардинально змінила не лише наше життя, а й «збагатила» наше мовлення чималою кількістю новотворів, що ще раз засвідчило той факт, що мова – явище суспільне, що її зміни залежать від змін у соціумі. Для українського контексту

пандемія не є першою чи єдиною активною рушійною силою змін у мовній картині світу. Помаранчева революція, Революція Гідності, АТО змінювали та змінюють нас та все довкола нас, але окрім цього, поповнювали і поповнюють наше мовлення новотворами, новими фраземами, утворюють окремі пласти фольклору. Проте ці новотвори здебільшого ставали маркерами драматичного та трагедійного дискурсу, а у випадку ж із пандемією домінуючим став сміховий дискурс. Сміх стає своєрідною формою самозахисту: перетворити страх у сміх, висміяти і перестати боятися.

Мета статті – простежити особливості мовної картини COVID-ного світу в українському контексті та проаналізувати відповідні мовні одиниці, зокрема неологізми, фольклор, текстову частину мемів, анекдоти.

Виклад основного матеріалу. Одним із перших про взаємозв'язок світу людини та її мови заговорив В. фон Гумбольдт (праці «Про мислення та мовлення», «Про різницю будови людських мов та її вплив на духовний розвиток людини»). На його думку, різними мовами ми називаємо не лише по-різному той самий предмет, а й різне його бачення та уявлення про нього.

У 1806 році побачила світ книга професора харківського університету І. Ризького «Вступ до кола словесності», в якій автор зазначав, що мова кожного народу має щось своє особливе, яке можна порівняти з рисами обличчя окремої людини. А відтак і поняття про той самий предмет, асоціативне поле можуть різнитися у мовах, що пов'язано зі своєрідністю бачення світу тим чи тим народом [13, 50]. Термін «мовна картина світу» ввів у лінгвістичний обіг Л. Вайсгербер («Зв'язок між рідною мовою, мисленням і дією»), а ідеї мовної картини світу знайшли своє відображення у працях Е. Сепіра, Б. Уорфа, О. Потебні. До питання мовної картини світу зверталися і звертаються такі науковці: Ю. Апресян, І. Голубовська, М. Кочерган, О. Кубрякова, Н. Осадча, З. Попова, В. Постовалова, О. Радченко, О. Селіванова, І. Стернін, В. Телія, В. Ужченко, Є. Урисон, І. Чернищенко, В. Чукіна, І. Штерн та ін.

«Мовна картина світу – це результат певного способу відбиття реальності у свідомості людини через призму мови та національних, історико-культурних особливостей її носіїв. Це сукупність уявлень про світ, що історично склалася у свідомості мовного колективу, цілісний образ світу, у формуванні якого беруть участь всі сторони психічної діяльності людини» [12, 121].

Ю. Апресян зазначає, що у мовній картині світу віддзеркалені уявлення про внутрішній світ людини, а також досвід попередніх поколінь [2, 35].

І. Голубовська визначає як одну з важливих характеристик мовної картини світу еволюційність розвитку світу, а зміни, що приходять у нього, залежать здебільшого від змінних соціальних умов буття етносу [5]. Так, наприклад, О. Селіванова мовну картину світу пропонує інтерпретувати як комплекс різних маркерів дійсності у мовних знаках та мовленні [14, 365]. В. Телія говорить про мовну картину світу як певний продукт свідомості, що має такі ознаки: неминучість для мисленнево-мовної діяльності та результат взаємодії дійсності, мислення та мови [15]. Також мовну картину світу можна інтерпретувати як комплекс знань про світ, що знаходять своє відображення у лексиці, фразеології та граматиці [11, 49] або ж як систему мовних понять, за допомогою якої ми інтерпретуємо світ [4].

Мова, на думку Н. Осадчої, «безпосередньо бере участь у двох процесах, пов'язаних з картиною світу. По-перше, в ній формується мовна картина світу, що є одним із найбільш глибинних шарів картини світу в людині. По-друге, мова виражає і експлікує інші картини світу людини, які за посередництвом спеціальної лексики входять у мову, привносячи в неї риси людини. Кожна з картин світу, що як відображуваний фрагмент світу представляє мову як особливий феномен, задає своє бачення мови і по-своєму визначає принцип дії мови» [12, 204].

Загалом, у мові виражені семантичні ознаки таких сутностей: «а) семантична значеннєвість одиниць власне мовної системи; б) категорії предметного світу, своєрідно відображені в категоріях і одиницях мови; в) мисленнєві категорії, притаманні логіці й психології людського пізнання; г) прагматичні чинники комунікативного призначення мови» [10, 37]. «Мовна картина світу – спосіб відбиття реальності у свідомості людини крізь призму мовних та культурно-національних особливостей. Мовна картина світу представлена мовокраїнознавчими відомостями про слова-поняття, крилаті вислови, ті словесні образи класичної літератури, що стали надбанням української національної культури, що являють собою мовні знаки культури» [9, 121]. Отже, мовна картина світу включає такі аспекти: загальнокультурне надбання нації; відображені в категоріях мови уявлення певного мовного колективу про будову, елементи і процеси дійсності; своєрідне світобачення крізь призму мови; відображення побутових уявлень про світ [16].

Фактично кожна мова відтворює певний спосіб сприйняття світу. Як правило, формування мовної картини є непомітним для носіїв мови, адже це справа не одного чи десяти років. Але якщо зринають соціальні, політичні чи економічні потрясіння, вони так чи інакше впливають не лише на світ людини, а й на її мовлення, мову і вносять певні зміни до мовної картини світу.

У ситуації з пандемією, яку світ і досі переживає, можемо говорити про виникнення своєрідної ковідної картини світу, що присутня не лише у нашому житті, а у мові. Кожний народ по-своєму мовно інтерпретував ситуацію, що склалася. Насамперед – це утворення нової лексики, а також прислів'їв та приказок, анекдотів та мемів.

Зазвичай, передумовами виникнення нових слів виступають політико-економічні зміни, але 2020 рік став винятком: «пандемія COVID-19 не тільки докорінно змінила стиль життя людства, але й спричинила появу понад 1000 нових слів та висловів на позначення явищ COVID-19» [3, 7]. Самі слова коронавірус та ковід не належать до новотворів, адже перший представник сімейства коронавірусів був виявлений у 1960-х роках. «COVID-19 = Corona Virus Disease-2019 утворений способом телескопії трьох усічених основ та року першої фіксації цієї хвороби» [3, 6]. Просто тепер вони з професіоналізмів перейшли до загальноживаної лексики. В українському просторі ми віднайшли такі ковід-новотвори:

голоморді – ті, хто категорично відмовляються носити маски,
думскролінг – тривале читання негативних новин онлайн,
зумбі – люди, які проводять багато часу в Zoom, а відтак є ще зазумлення,
зумитися,
зумбомбінг – зловмисне підключення до чужих зумівських конференцій з трансляцією неприпустимого контенту,
інфомедія – інформаційна епідемія, фейкові новини, що стосуються ковіду,
карантікули – час студентів та учнів на карантині, *ковідео* – коротке відео про дітей на карантині, *ковідник* – людина, хвора на ковід, *короноїнали* – діти, яких зачали під час пандемії,
ковідка – ковід,
карантинити, перекарантинити,
карантинка – надіслане під час карантину повідомлення,
макаронівірус і гречкохайп – фанатичне скуповування цих продуктів,
маскошок – стан, якщо ти не можеш купити маску і намагаєшся десь її в паніці знайти,
карантіні – алкогольний напій (суміш горілки, віски, лікеру та води),
карантьє – власник собаки, який готовий за плату здати її в оренду комусь для вигулу,
ковігіст – людина, яка байдуже ставиться до всього, що стосується ковіду,
ковідіот – той, хто ігнорує карантинні заходи,

ковідіворс – розлучення пари, спричинене неможливістю перебування разом на самоізоляції;

короняшки – карикатури на ковідну тематику [8, 73].

Більшість із них – з комунікацій у соцмережах, мемів, преси і належить до емоційно забарвленої лексики.

О. Бабелюк та Л. Дідух у своєму дослідженні, яке стосується англійських ковід-неологізмів, називають такі продуктивні телескопічні моделі: 1) поєднання повної форми першого слова з аферезою «уламком» другого слова, 2) злиття початкового уламка (акопи) одного слова з кінцевим «уламком» (аферезою) другого, 3) злиття акопи одного слова з повною основою іншого [3]. Українські новотвори теж утворюються за цими типами: 1) ковідло (ковід + повидло = ковідло), щоправда, зараз частіше можна зустріти ковидло; 2) інфодемія (інформація + пандемія = інфодемія), короїнали (крона + міленіали), карантікули (карантин + канікули = карантікули), карантьє (карантин + рантьє = карантьє), ковігіст (ковід + пофігіст = ковігіст), 3) ковідео (ковід + відео = ковідео). Найпродуктивнішим є другий тип. Як бачимо, ці неологізми утворені за аналогією до вже існуючих слів: пандемія, міленіали, рантьє і т.д. Є неологізми, утворені основоскладанням: маскошок, гречкохайп, макароновірус, голомордий [8, 74].

В українській мові зустрічаємо і запозичення цілих слів, як-от карантіні (це слово згадується у словнику ще у 2012 році). Ковідіот чи ковідео, ймовірно, могли бути запозичені від англ. covidiot, covideo. Ще прикладами прямих запозичень можуть бути такі новотвори: думскролінг від doomscrolling (загибель та гортати), зумбомбінг – від zoombombing, ковідворс – від англ. covidvorce (ковід та розлучення).

Також в українській мові маємо такі новотвори, як зумити (зум+и+ти) або карантинити (крантин+и+ти), ковідний (ковід+н+ий), ковідник (ковід+ник), ковідка (ковід+к+а). Це неодиєслова, неоприкметники, неоіменники, утворені за аналогією вже існуючих в українській мові. Нещодавно натрапили на такий неоіменник – ковідниця (ковід-ковід, ковідниця, гарна в масці молодиця). Та й саме слово COVID ми часто тепер пишемо як ковід, за аналогією до грип, ангіна тощо.

Мовознавиця О. Мацько зі своїми студентами зафіксували такі фразеологічні трансформації: коронавірусу боятися – в АТБ не ходити; людина людині коронавірус; на карантин надійся, а сам не гуляй; ні в зомм ногою; хто людей чіпає, той ковідку хапає; моя хата скраю, в ній карантин перечекаю; баба вдома – медсистемі легше; не все то антисептик, що спиртом пахне; не такий страшний карантин, як його малюють; рада душа в рай, але кордони

закриті; на городі бузина, а в Київ нічим не доїдеш; love is знайти того, з ким можна пересидіти карантин [24]. Ці вислови є трансформацією відомих прислів'їв та приказок, у тому числі українських, наприклад: вовків боятися – в ліс не ходити; ні в зуб ногою; моя хата скраю – я нічого не знаю; баба з воза – коням легше; не все те золото, що блищить; не такий страшний чорт, як його малюють; рада душа в рай, та гріхи не пускають; на городі бузина, а в Києві дядько. Без знання первісного варіанту, сучасні пандемічні трансформації не будуть зрозумілими і не викликать усмішки. Як і наприклад, вислів «Досить шастати» у ситуації ковіду. Ця фраза належить київському меру Віталію Кличку. Або ж вислів «Карантин так карантин» – трансформація відомого вислову експрезидента України Петра Порошенка «Стадіон так стадіон».

С. Денисенко вважає, що «людина є носієм декількох різних моделей світу і вживає в різних ситуаціях різні моделі світу. Вживання у мовленні ідіом є саме по собі сильним індикатором, коли суб'єкт «включає» свою «наївну» картину світу» [7, 4]. У нашому випадку мовці використовують не вже відомі та сталі вислови, а створюють свої на основі попереднього мовного досвіду. І, попри формальну подібність, вони можуть семантично відрізнитися від тих, за аналогією до яких утворені. Наприклад, ні в зуб ногою (не знати нічого) і похідне від нього ні в зоом ногою. Хоча у більшості випадків, такі значеннєво перегукуються. Наприклад, на городі бузина, а в Київ нічим не доїдеш утворене від на городі бузина, а в Києві дядько. В обох випадках вислови означатимуть нісенітницю. Або ж: рада душа в рай, та гріхи не пускають і утворений – рада душа в рай, але кордони закриті. У цьому випадку значення буде тотожним – обмеження у чомусь, неможливість зробити щось. Як і у цих висловах: коронавірусу боятися – в АТБ не ходити, утвореному від вовків боятися – в ліс не ходити (боятися труднощів); не все то антисептик, що спиртом пахне, утвореному від не все те золото, що блищить (те, що приваблює зовні, може бути не таким зсередини). Але зрозуміло, що більшість із цих трансформацій характеризують ту ситуацію, в якій ми опинилися, і згодом більшістю з них мовці не послуговуватимуться активно. Зникне ситуація – зникне потреба в їхньому використанні.

З наближенням Великодня-2020 стала розповсюдженою приказка: «Той хто носить масочку, буде їсти пасочку, а хто масочки не носить, того шестеро виносять». Або ж в іншій редакції: «Той, хто носить масочку, буде їсти пасочку, а хто носить рукавички – буде їсти полунички, а в кого маска не така, нагодує хробака». Ці приказки гуляли навесні у Facebook та Twitter. Близьче до Різдва в україномовному інтенет-просторі почало гуляти ковідні віншування: «Ковід-ковід, ковідниця, гарна в масці молодиця, а без маски не така, дайте антисептика»,

«Ковідую повідую, антисептик носом чую. Карантин очима бачу, дайте маску бо заплачу» (так само їх можна знайти Facebook та Twitter)¹. Є ще такі²:

- 1) Колядин, колядин,
Не проблема карантин,
Сам Степанов дозвіл дав,
Щоб я тут колядував.
Я прийшов у рукавицях –
Дайте з медом паляницю.
Пахне так вона крізь маску,
Що прийду до вас й на Паску.
- 2) Карантин, карантин,
Я у батька не один,
Якщо грошей не дасте –
Маску я зніму, і – все.
Буду кашляти, чихати,
Віруси тут розганяти,
Шантажую-колядую,
Дайте – і все тут дезинфікую.
- 3) ПЛР, ПЛР,
Веселімося тепер,
Будем вам колядувати,
Віруси всі відганяти.
Хоч локдаун, карантин,
Та я в батька не один.
Дайте грошей у кишеньку
Й антисептика у жменьку.
Трохи змерз, то вже піду,
Бо ще дертись по льоду.
- 4) Коляд, коляд, колядин,
Відганяю карантин.
Дайте мені масочку –
Щоб дожить до Пасочки.
- 5) Колядую, колядую,
Від локдаунів чаклую.
Дайте трохи грошей –
На ПЛР-тест хороший.

¹ <https://www.korotko.vn.ua/vinnychany-vyvchayut-kovidni-kolyadky/>

² <https://inshe.tv/society/2020-12-25/583773/>

- 6) Коляд, коляд, колядниця,
З антигеном паляниця.
Дайте їжі на виніс,
Щоб я здоровий виріс.

Або ж такі вітання:

- 1) Коляд, коляд, коляда
Вірус хай уже мина.
Щоб жили ми всі без бід
І забули про ковід.
Щоб відкрили всі кордони
Зникли всі вже заборони
Щоб ми маски познімали
Всіх навколо обіймали.
Щоб до всіх вернувся смак
Щоб відчути в куті мак.
Щоб із нюхом все гаразд
Було в кожного із нас.
Щоб в селі, а також в місті
Всі в маршрутку могли сісти.
Щоб водій стоячих брав
І не кашляв, і не чхав.
Я колядку цю нову
Звіршувала на ходу.
Ви ж мені гостинчик дайте
І за стіл уже саджайте.
Будем ми усі радіти,
Хай сміються поряд діти.
Хай Різдво дарує казку,
Мир, любов і Божу ласку³.
- 2) Бажаю зняти маски і корони,
Забути про нестерпні заборони.
Життя, здоров'ям міряти,
Сміятися і щиро вірити.
Офлайн весь рік прожити,
По-справжньому дружити

³ <https://www.facebook.com/Buskcity/posts/3850871681601324/>.

З обіймами, цілунками -
НЕ з модними пакунками,
"Айпадами", "Айфонами",
Дурними закидонами.
НЕ в сторісах і в меседжах,
А у душевних бесідах,
Збиратися не в ZOOMі,
І навіть не в CLASSROOMі,
За партами навчатися,
В спортзалі підкачатися.
Кохання ж не у смайликах,
Не сторісах і пабліках.
Захоплюйтеся ранками,
Чудовими світанками,
Збирайте щастя жменями
І з повними кишнями⁴

Або ж такі: «Возвеселімся всі дружно нині! Будем сидіти на карантині!», «Щедрик-ведрик, дайте вареник, грудочку кашки, доброї маски!», «Добрий вечір вашій хаті! Нині колядуємо в хаті!», «Сієм, сієм, посіваємо! Із локдауном вас вітаємо!», «Ходила колядка вулицями міста! На карантині тихо і чисто!», «Рік Бика, ковід, колядка, добра в масці чоколядка!», «Не давайте копійки, бо в кишнях є дріки. Будьте люди гонорові – дайте маски кольорові!», «Коляда, коляда через маску загляда! А хто масочки не має, наче голій виглядає!», «Через поле, через гай йде до всіх нас Миколай. А підступний карантин зазирає через тин», «Добрий вечір вашій хаті! Нині колядуємо в хаті!» (взято зі сторінки Facebook письменниці Оксани Кришталевої)⁵.

Українець легко впізнає в них відомі з дитинства віншування та пісні, наприклад:

Возвеселімося всі разом нині:
Христос родився в бідній ясині!
Посліднім віком став чоловіком,
Всі утішайтесь на землі⁶.

⁴ <http://surl.li/lcqu>.

⁵ <https://www.facebook.com/oksana.kryshdalewa>.

⁶ <http://surl.li/lcqх>

Коляд-коляд, колядниця
Добра з медом паляниця,
А без меду не така,
Дайте, дядьку, п'ятака⁷

Колядин, колядин,
Я у батька один.
Мені не дивуйте,
Ковбасу лаштуйте⁸.

Як бачимо, вони відображають реалії карантинного сьогодення, але зберігають структуру відомих колядок чи віншувань та їхню ритмічну організацію. «Людина розуміє навколишній світ і себе за допомогою своєї мови, у якій відбивається суспільно-історичний досвід. До цього досвіду належить як національний досвід, так і загальнолюдський. Але саме національний досвід уносить специфічні особливості в кожен окрему мову» [1, 81].

У часи коронавірусу також з'явилося чимало відповідних жартів, наприклад:

- А в тебе коронавірус?
- Так.
- А він в тебе з Китаю чи Ірану?
- Ображасш, чисто італійський!

Друг з Китаю сказав, що краще не брати коронавірус Covid-19, так як у вересні вийде нова версія Covid-20.

У Радянському Союзі ніяких коронавірусів не було...
Люди жили, поки їх не розстріляють.

Один з моїх улюблених ресторанів. У пари за сусіднім столом схоже перше побачення. На жаль, розмова у них не клеїться. Хлопець відчуває, що пауза затягується, гарненько відкашлюється і:
«Що думасш про коронавіруси?».

⁷ <http://surl.li/lcqw>.

⁸ <http://8next.com/rizdvo/551-rzdvyan-vnshvki-y-kolyadki.html>.

В метро.

– Кхе -кхе-кахи.

– Чоловік, ви кашляєте, у вас коронавірус!

– Спокійно! У мене відкрита форма туберкульозу!

– Хух. Слава Богу.

Кажуть, авторитетні люди зібралися на зоні і розкоронували вірус.

Хто в дитинстві мочив манту, тому коронавірус не страшний [22].

Анекдоти, що ми тут процитували, є пам'яттю про життя українця радянського – розстріли, стереотипи щодо щеплень, а також містять ненав'язливий відсил до подій початку березня 2020 року – масового повернення українців з Італії.

Щодо мемів, то серед великої кількості універсальних та адаптованих під українського читача, можемо знайти і власне українські, орієнтовані на знання української культури або етнічних особливостей. Наприклад [17]:

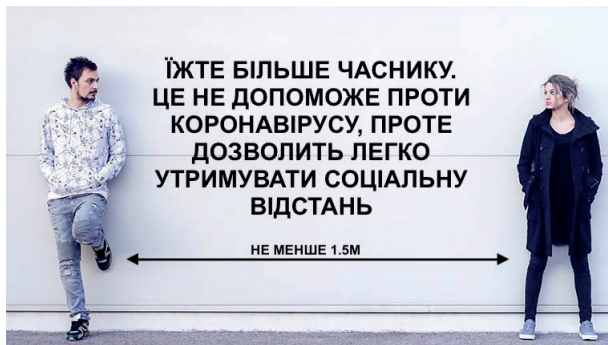
Або [19]:

МІНІСТЕРСТВО
ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я
УКРАЇНИ

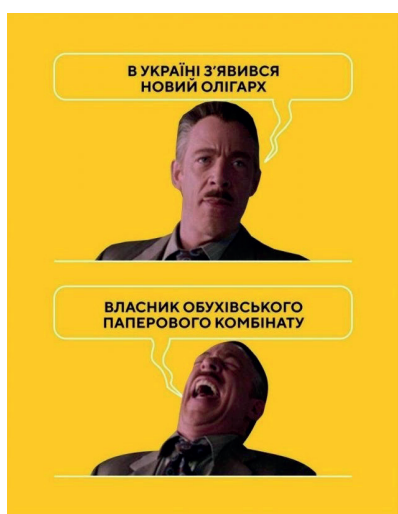
*Зтримайте
дистанцію!*

#STOPКОРОНАВІРУС
COVID19.COM.UA

Або [23]:

Бачимо тут і трембіту, і сало з часником, і обігрування відомого пам'ятника чи висміювання вже українських ковідних реалій: конфлікт з Марув, скуповування туалетного паперу «Обухів» тощо. Звісно, що їх набагато більше, аніж може вмістити це дослідження. Такі меми охоплюють різні сфери буття, можуть транслювати наші знання, стереотипи, цінності, а також віддзеркалюють сучасний стан речей.

Мовна картина світу є суб'єктивною картиною світу реального, визначає особливості світосприйняття окремим народом та фіксує ці особливості у мові. Важливі, значимі події дають можливість носіям цієї мови спостерігати за змінами у мовній картині, а також стати творцями таких змін. Адже вона є системою репрезентації та інтерпретації сучасності відповідно до національного світобачення. Вона формується за допомогою системи фольклору, ключових літературно-культурних та історичних понять. У випадку з ковідом і введенням його до нашої мовної картини світу ми побачили використання художньої системи фольклору, зокрема обігрування фольклорних зразків, фразеологічні трансформації, добре знаних кожному українцеві базових понять у створенні текстової частини мемів. Людина пізнає світ і фіксує його у мові для передачі наступним поколінням. Коронавірус вніс свої корективи у цей процес і сприяв створенню окремого пласту неологізмів, модифікованих фразеологічних одиниць, карантинного фольклору. Вони не є самостійними та оригінальними, адже базуються на існуючих лексемах чи фраземах, фольклорних зразках, незнання яких ускладнює сприйняття новітніх модифікацій.

Висновки. У нашому дослідженні ми лишень побіжно оглянули особливості мовної картини ковідного світу, адже процеси тривають і далі, щоправда, вже не так активно, як навесні 2020 року. Зокрема зараз, останні місяці, фактично не зафіксовано новотворів чи модифікацій фразем, хоча, ймовірно, що запровадження локдауну (до речі, в усному мовленні маємо диференціацію карантин та локдаун, локдаун у свідомості українця – це жорсткий карантин) вербалізує його ж у свій спосіб. І вже коли ми завершували наше дослідження, у соцмережах активно почав вживатися неологізм – лохдаун, пов'язаний з абсурдними, на думку користувачів, заборонами під час локдауну. Також у фейсбуці натрапили на пародію Марії Карп'юк на відомий вірш Ліни Костенко, «Страшні шкарпетки, бо вони мовчать, Під ліжечком зненацька причаїлись. Бо ти не знаєш, в чому їх попраць, А ще вони були уже чиймись...», пов'язана із заборонаю продавати у супермаркетах шкарпетки, пральний порошок тощо [20].

Більшість ковідних новотворів жартівлива, має яскраво виражене емоційне забарвлення. Вони характерні здебільшого для усного мовлення, мови медіа та соцмереж. Вочевидь, що вони стануть і частиною мови художніх творів. Чи зникнуть вони зі зникненням пандемії? Ймовірно, що так, якщо зникнуть ті явища, які вони називали. Хоча частина з них (наприклад, інфодемія), має всі шанси залишитися у нашому мовленні, ймовірно з іншими відтінками у значенні, іншим емоційним забарвленням. Але безперечно, що вони вже стали надбанням нашої мовної картини світу. А ковідний фольклор, як і відповідні меми, ще потребуватиме окремого ґрунтовного дослідження.

Бібліографія

1. Антуф'єва В. *Національна унікальність фразеологізмів у мовній картині світу*, Науковий вісник ХДУ. 2020. № 1. С. 80–85
2. Апресян Ю. Образ человека по данным языка: попытка системного описания. *Вопросы языкознания*. 1995. №1. С. 34–41.
3. Бабелюк О., Дідух Л. Способи творення неологізмів на позначення явищ covid-19 в англomовному епідеміологічному дискурсі. *Львівський філологічний часопис*. 2020. № 7. С. 5-12.
4. Василенко В. Мовна картина світу як засіб міжкультурної комунікації. *Вісник психології і педагогіки*. 2012, № 7.
5. Голубовська І. Етнічні особливості мовних картин світу. Київ, 2004. 284 с.
6. Дашко Н. Особливості національно-мовної картини світу в романі «Лістя землі» В. Дрозда. *Південний архів (філологічні науки)*. 2020. № 84. С. 14–20.
7. Денисенко С. *Концепт мовної картини світу і сучасні дослідження фразеології*. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2010. №51. С. 3-6.
8. Деркачова О. COVID-неологізми в системі української мови. *Міждисциплінарні наукові дослідження: особливості та тенденції*. 2019. № 4. С. 73–74.
9. Красовська К. Зв'язок концептуальної та мовної картин світу з етнічною ментальністю. *Культура народів Причорномор'я*. 2009, № 154, с. 120–123.
10. Лисиченко Л. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*. 2004. № 5–6. С. 36-41.
11. Маслова В. Лингвокультурология. Москва, 2001. 208 с.
12. Осадча Н. Українська мовна картина світу: інтерпретаційні інтегративного потенціалу. *Українознавство*. 2017. № 3. С. 201-213.
13. Рижский И. Введение в круг словесности. Харьков, 1806.
14. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля. Київ, 2006. 716 с.
15. Телия В. *Метафоризация и её роль в создании языковой картины мира. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира*. Москва, 1988. С. 173-204.
16. Терещук Г., Юрій М. Формування мовної картини світу українського народу на тлі націотворення. *Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць*. 2016. № 18. С. 46-54.

Интернет-джерела

1. Гончарова К. *«Треба просто перестати заражатися»: у соцмережах жартують про коронавірус, карантин і гречку*. URL: <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/24316/2020-03-12-treba-prosto-perestaty-zarazhatysya-u-sotsmerezhakh-zhartuyut-pro-koronavirus-karantyn-i-grechku/> [дата звернення 17.01.2021].
2. *«Ковігісти» та «короналіи»: вчені назвали нові слова, породжені пандемією*. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/world/kovigisty-i-koronaly-uchenye-nazvali-novye-slova-porozhdenne-pandemiei-18112020-406565> [дата звернення 17.01.2021].
3. *Після третього протирання айфона спиртом Siri попросила сала з хлібом: мему про коронавірус*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2909739-rinok-novih-avtomobiliv-v-ukraini-zris-cogoric-na-11.html> [дата звернення 17.01.2021].
4. Прищепя Я. *Локдаун-2021: що заборонено та що дозволено з 8 січня*. URL: <https://suspilne.media/94313-zacineni-restorani-ta-sportzali-kabmin-pereliciv-obmezenna-peredbaceni-lokdaunom/> [дата звернення 17.01.2021].
5. Симоненко Д. *Коронавірьє, карантець, ковідло – пандемія зародила десятки нових слів, повязаних з коронавірусом*. URL: <https://society.comments.ua/ua/news/developments/koronavire-karantec-kovidlo---pandemiya-zarodila-desyatki-novih-sliv-povyazanih-z-koronavirusom-665076.html> [дата звернення 17.01.2021].
6. *Сміх – кращі ліки: у мережі публікують анекдоти та карикатури про коронавірус*. URL: <https://glavcom.ua/country/society/smih-krashchi-liku-u-merezhi-publikuyut-anekdoti-ta-karikaturi-pro-koronavirus-665691.html> [дата звернення 17.01.2021].
7. *Хроніки карантину*. URL: <https://shotam.info/karantyn-z-humorom-pidbirka-naykrashchykh-ukrains-kykh-memiv-pro-koronavirus/> [дата звернення 17.01.2021].
8. Шилович М. *Досить шастати: чому мова не йде на карантин*. URL: https://projects.weekend.today/language_quarantine [дата звернення 17.01.2021].

Образ językowy świata Covid: kontekst ukraiński

Streszczenie

W artykule rozważano zmiany językowego obrazu świata ukraińskiego w związku z pandemią. Określone są osobliwości językowego obrazu świata i narodowego językowego obrazu świata. Analizowane są neologizmy, modyfikacje frazeologiczne i niektóre próbki współczesnego folkloru. Stwierdzono, że osobliwością neologizmów związanych z koronawirusem jest adaptacja obcych zapożyczeń i stosowanie typowych ukraińskich środków słowotwórczych. Frazeologizmy czasów pandemii to modyfikacje fraz istniejących już w umyśle ukraińskiego mówcy. Jeśli chodzi o folklor, to współczesny folklor koronawirusowy bożonarodzeniowy jest rodzajem transformacji tradycyjnych kołęd i gratulacji. Anekdoty na temat pandemii nieco odbiegają od wcześniejszych próbek folkloru i odzwierciedlają nie tylko ukraińskie realia współczesne, ale także przeszłość. Memy odsyłają także odbiorcę do wiedzy o tradycji, historii, kulturze Ukrainca. Zrozumienie zwerbalizowanego obrazu świata koronawirusa jest niemożliwe bez znajomości tych aspektów świata niewerbalnego, a także wcześniejszego doświadczenia werbalizacji.

Słowa kluczowe: językowy obraz świata, kowid, neologizm, frazeologia, folklor

Language picture of the Covid world: ukrainian context

Abstract

The article deals with the changes of Ukrainians' linguistic picture of the world in connection with the COVID-19 pandemic. The peculiarities of the linguistic picture of the world and the national linguistic picture of the world are determined. Neologisms, phraseological modifications and some samples of modern folklore are analyzed. It was found that the peculiarity of COVID neologisms is the adaptation of foreign borrowings and the use of typical Ukrainian means of word formation. COVID phraseologisms are modifications of phrases already existing in the mind of the Ukrainian speaker. As for folklore, modern Christmas and New Year folklore under conditions of COVID-19 is a kind of transformation of traditional carols and congratulations. Anecdotes about the pandemic stand apart from previous folklore samples and reflect not only Ukrainian modern realities but also its past. Memes also serve as a source of traditions, history, culture of Ukrainian people. Understanding the verbalized picture of the COVID world is impossible without knowledge of these aspects of the nonverbal world, as well as previous experience of verbalization.

Keywords: linguistic picture of the world, COVID, neologism, phraseology, folklore